

فاتحان خرمشهر

دژ نفوذناپذیر ✕

ناکامی‌های ایران در سال اول جنگ خیال ارتش بعثی را آسوده کرده بود و در این سال موانعی پیچیده در مسیر ایران ایجاد نکرده بودند. از سال دوم جنگ که روند پیروزی‌های ایران آغاز شد ارتش صدام به تدریج به فکر ایجاد موانع پیچیده‌تری برای دفاع از مناطق اشغال شده افتاد اما سرعت عملیات‌های پی‌درپی ایران اجازه‌ی تکمیل این طرح‌های دفاعی را نداد؛ مگر برای شهر خرمشهر. پیر رازو، پژوهشگر مطرح فرانسوی، در کتاب «جنگ ایران و عراق» نوشته است که در زمستان ۱۳۶۰ با تلاش تیم مهندسی ارتش بعث مهم‌ترین دستاورد آن‌ها خلق شد؛ دیواری نظامی و مستحکم برای حفاظت از خرمشهر؛ یعنی‌ها به آن «دیوار ایران» می‌گفتند.

رازو توضیح داده که عراقی‌ها می‌دانستند که ایران همواره برای آزادی این شهر تلاش خواهد کرد پس «از هیچ چیز برای تقویت دفاعی این شهر چشم‌نمی‌پوشند و آن را به یک دژ نفوذناپذیر تبدیل می‌کنند.»

رازو در ادامه، جزئیات طرح دفاعی عراقی‌ها از خرمشهر را شرح داده و نوشته که عراقی‌ها ترکیبی از موانع را با مهندسی‌های پیچیده به کار گرفته بودند و طوری طراحی کرده بودند که تمام منطقه مسلح محسوب می‌شد. طرحی که در آن جای تانک‌ها، توپخانه و تیربارها و سنگرهای دفاعی و پناهگاه‌ها به صورتی طراحی شده‌اند تا در مسیرهای احتمالی حمله‌ی ایرانی‌ها دیوارهایی از آتش درست کنند. اما ایرانی‌ها در عملیات بیت‌المقدس از این دیوار نفوذناپذیر گذشتند. راز این پیروزی بزرگ چه بود؟

تفکر خلاق ✕

غلامعلی رشید، از فرماندهان ارشد سپاه در عملیات بیت‌المقدس، کلید موفقیت ایران در سال دوم جنگ را تفکر خلاق می‌داند. رشید امکانات سال دوم جنگ را کمتر از امکانات سال اول می‌داند و می‌گوید: «ایزار و امکانات ارتش ما در سال اول جنگ بیشتر بود. تانک، هلی‌کوپتر و توپخانه‌ی بیشتری داشتیم و در چندین عملیات ناموفق، بخشی از امکانات ما از بین رفته بود.» او تأکید می‌کند که افرادی که در سال دوم موفقیت‌ها را رقم زدند، در سال اول نیز در جبهه و میدان جنگ حضور داشتند؛ «در سال اول جنگ ماها (آقایان حسینی سعیدی، قاسم سلیمانی، شمشانی و موسوی قوبدل و عزیز جعفری و سوداگر و دیگر عزیزان) بودیم. اما آن تفکر خلاق نبود که ماها را جمع کند. شهید صیاد شیرازی هم بود و آقا محسن هم بود ولی این‌ها در رأس قدرت سپاه و

در نه ماه ابتدایی جنگ، رئیس‌جمهور بنی‌صدر فرماندهی کل نیروهای مسلح را به عهده داشت و شورای عالی دفاع نیز تا حدی فعال بود. به دلیل اختلافات داخلی در این شورا، تنها نظرات رئیس‌جمهور مسائل جنگ را پیش می‌برد. پس از برکناری بنی‌صدر، تا عملیات ثامن‌الائمه تیمسار فلاحی وظایف فرماندهی کل را به عهده داشت که در این دوره پیروزی بزرگ ایران در عملیات ثامن‌الائمه رقم خورد. با سقوط هواپیمای فرماندهان و شهادت افرادی مانند فلاحی و کلاهدوز ترکیب جدیدی در فرماندهی شکل گرفت. ترکیبی با محوریت محسن رضایی و صیاد شیرازی که نه ماه طلایی جنگ در این دوره رقم خورد. فارغ از این که پس از آزادی خرمشهر به تدریج این ترکیب به اختلافات شدیدی رسیدند که تأثیر منفی بر جنگ نیز گذاشت، چگونگی شکل‌گیری این نه ماه طلایی همچنان نیازمند تحقیق و بررسی و درس‌آموزی است. این بخش مرور مختصری است بر نکات مطرح‌شده توسط برخی فرماندهانی که این تحول بزرگ را رقم زدند.

Ⓣ عملیات بیت‌المقدس، اتاق فرماندهی عملیات. محسن رضایی فرمانده کل سپاه در تصویر حضور دارد. افسری که نشسته و با بی‌سیم صحبت می‌کند، حسین حسینی سعیدی است که سال ۶۵ پس از صیاد شیرازی فرمانده نیروی زمینی ارتش شد.

«ما در عملیات «فتح‌المبین» و «ثامن‌الائمه» و «طریق القدس» تجربیاتی کسب کرده بودیم. چکیده‌ی تمامی تجارب را در بیت‌المقدس به کار گرفتیم. ما تا آغاز عملیات بیت‌المقدس، بیش از ۴۰ جلسه در سطح فرماندهان داشتیم.»

محسن رضایی فرمانده کل سپاه در عملیات بیت‌المقدس